

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Kategorialność komponentów nominalnych i werbalnych w analityzmach słowackich

Author: Mariola Szymczak-Rozlach

Citation style: Szymczak-Rozlach Mariola. (2009). Kategorialność komponentów nominalnych i werbalnych w analityzmach słowackich. W: M. Cichońska (red.), "Kategorie w języku: język w kategoriach" (S. 154-162). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Kategorialność komponentów nominalnych i werbalnych w analityzmach słowackich

W niniejszym artykule przedmiotem badań są wybrane najbardziej reprezentatywne analityczne struktury werbonominalne w języku słowackim, pochodzące ze współczesnych tekstów publicystycznych, przede wszystkim z prasy codziennej, takie jak: *dať možnosť//umožniť, dať sľub//sľúbiť, dať prednosť, príkaz, odpoveď; mať radosť//radovať sa, možnosť, úctu, lásku k niekomu; byť v službe//služiť, byť k dispozícii, v súlade; podať dôkaz//dokázať* itp. Przykłady wybranych konstrukcji pochodzą z następujących czasopism: „Sme”, „Literárny týždenník”, „Slovenská republika”, „Plus 7 dní”, „Nový čas”, i dotyczą ostatnich 10 lat.

Interesujące konstrukcje to złożone znaki słowne o jednostkowej referencji, w których zachodzą specyficzne relacje zależności i które odznaczają się semantyczną ekwiwalencją w stosunku do swych jednoleksmowych odpowiedników (*dať radu//poradiť, mať v obl'ube//obl'ubovať*). W lingwistyce słowackiej rozmaicie definiowane funkcjonują jako „slovesno-menné spojenia, lexikalizované spojenia, multiverbizované spojenia, viacslovné pomenovania, ustalené slovné spojenia”, a także „viacslovné spojenia s kategoriálnym slovom”¹, np.: *prejaviť záujem, dať radu, byť dokladom, poskytnúť pomoc, nadobudnúť dojem*.

Rozważania na temat prezentowanych obiektów językowych dotyczą przede wszystkim komponentów wypełniających strukturę analityczną, obejmują ich cechy formalno-składniowe oraz właściwości semantyczne, a zatem

¹ Terminem tym posługuje się J. KAČALA (1993: 14), który za kategorialne wyrazy uważa takie czasowniki, jak: *dať, predstavovať, mať, tvoriť, uviest', priniesť, podať, poskytovať* w połączeniach *dať možnosť, predstavovať istotu, mať odvahu, tvoriť rámeč, uviest' do súladu, priniesť dôkaz(y), podať návrh, poskytovať ochranu*.

właściwości, które dotyczą warunków, jakie musi spełniać czasownik oraz rzeczownik, aby mógł pretendować odpowiednio do roli komponentu werbalnego i nominalnego. Komponenty wchodzące w skład struktury analitycznej mają charakter kategorialny — charakter kategorii. *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych* (KOPALIŃSKI, 1989: 258) podaje, iż „kategoria to rodzaj albo klasa wyróżniona w jakiejś klasyfikacji; typ, grupa; formy, sposoby sądenia, tj. pojęcia, pod które przedmioty podporządkowujemy, wydając o nich sądy, wyrażając oceny, preferencje”. Z kolei *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego* (POLAŃSKI, red., 1999: 290) przytacza następujące znaczenie kategorii: „[...] w językoznawstwie to zbiór elementów pełniących tę samą funkcję w systemie językowym”. Pojęcie kategorii szeroko rozpowszechnione w filozofii, logice, językoznawstwie przedstawia również J. KURYŁOWICZ (1986: 116), który podkreśla, że „wyraz kategoria oznacza zbiór lub klasę elementów mających pewną wspólną cechę”. Z zaprezentowanych definicji jasno wynika, iż kategoria jest terminem bardzo ogólnym i uniwersalnym, o wysokim stopniu abstrakcji. W odniesieniu do wybranych struktur analitycznych pojęcie to dotyczy połączeń zleksykalizowanych, tzw. „lexikalizowanych spojeni s kategoriálnym slovom — so slovesným zákładom” (KAČALA, 1997: 193—203). „**Kategoriálnym slovom v lexikalizovaných spojeniach** môže byť iba podstatné meno a sloveso; sú to totiž najdôležitejšie slovné druhy z hľadiska ich postavenia v organizácii slovnej zásoby, ako aj z hľadiska ich postavenia v organizácii, systéme vety ako systemovej, a zároveň komunikčnej jednotky jazyka” (KAČALA, 1993: 195). Dalej Kačala twierdzi, iż: „Vyskyt **kategoriálneho slova** je konštitutívnym prvkom lexikalizovaného spojenia, ako istého špecyfickeho typu viacslovného pomenovania. Kategoriálne slovo danému pomenovaniu dodáva substantívnu alebo slovesnú povahu lebo je nositeľom kategoriálneho významového komponentu takéhoto pomenovania”. Tak jak wspomniano wcześniej, kategoria to określenie szeroko stosowane w różnych znaczeniach. Warto tu sięgnąć do wielu definicji tego pojęcia, wprowadzonego przez Arystotelesa na oznaczenie rodzajów wypowiedzi o czymś, wchodzących w sposób konieczny w skład każdego sądu jako jego elementy strukturalne, bez których nie jest możliwe formułowanie wiedzy naukowej (*Wielka encyklopedia PWN*, 2003: 387).

Zatem badane struktury wypełniają komponenty o określonej wartości kategorialnej, tzw. **kategoriálne slová** — z jednej strony są to czasowniki prymarnie czynnościowe typu: *dať, dávať, mať, byť, podať* itp., które w strukturze analitycznej pełnią funkcję czysto posiłkową, a z drugiej — rzeczowniki abstrakcyjne nazywające często uczucia pozytywne i negatywne, takie jak: *radosť, sľub, nenávisť, možnosť, strach*.

Za kategorialnością komponentów struktury analitycznej werbonominalnej przemawiają: specyficzne cechy składniowe, semantyczne i leksykalne analityzmów, a także systemowość modeli oraz ich wartość pragmatyczna.

Konstrukcje analityczne, zgodnie z definicją J. ANUSIEWICZA (1978), to takie „niewspółrządne związki wyrazowe, które współlistnieją obok znaczeniowo im ekwiwalentnych prostych wyrazów, przy czym morfem leksykalny wyrazu podrzędnego wchodzącego w skład danej konstrukcji jest tożsamy substancjalnie z morfem leksykalnym wchodzącym w skład odpowiadającej jej formy prostej wyrazu”. Pojęcie analityczności odnosi się zresztą do wszystkich nieciągłych form leksykalnych reprezentowanych w różnych językach przez wyrażenia o różnym stopniu złożoności oraz o znaczeniu globalnym. Analityczność w języku wiąże się „przede wszystkim z fleksją jako zjawiskiem morfologicznym i składniowym, polegającym na tym, że kategorie gramatyczne przypadku, osoby, czasu wyrażane pierwotnie za pomocą form fleksyjnych (końcówek) zaczynają być oddawane przez odrębne wykładniki formalne w postaci osobnych wyrazów, np. zaimków, czasowników, przymiotników. Wyrazy takie określane są jako pomocnicze, ponieważ tracą swoją pierwotną wartość leksykalną” (*Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, 1999). W przypadku struktury analitycznej czasownik staje się komponentem operatorowym, pełniącym określone funkcje czasownika pomocniczego.

Zatem konstrukcje werbonominalne w naszym ujęciu to struktury zbudowane dwuczłonowo z dwóch obligatoryjnych (inwariantnie kategorialnych) związanych z sobą syntaktycznie komponentów: czasownika i rzeczownika, np.: *dať súhlas // súhlasíť*.

Spośród innych jednostek nieciągłych o jednostkowej referencji konstrukcje analityczne mają wyraźną budowę, możliwą do opisu za pomocą następującego schematu:

Verb syns + N abstr/praep < Verb (E synt).

Zgodnie z tak przyjętym schematem, słowackie konstrukcje werbonominalne traktuje się jako niewspółrządne związki (osobowego) czasownika synsemantycznego i rzeczownika abstrakcyjnego w określonym przypadku prostym lub przypadku przyimkowym, który dla znaczenia całościowego struktury jest obligatoryjny i konstytutywny. W strukturze *mať radosť* pierwszy ze składników — czasownik, jako nadrzędnik konstrukcji będący w funkcji składniowej orzeczenia, narzuca formę fleksyjną rzeczownikowi — drugiemu składnikowi wypełniającemu strukturę. Rzeczownik, jako podrzędny komponent konstrukcji analitycznej, występuje w zdaniu w funkcji obiektu w bierniku bądź w innym przyimkowym lub bezprzyimkowym przypadku: *dať sl'úb, mať k dispozícii, byť k dispozícii*. Komponent werbalny struktury jako nadrzędnik ma wszystkie kategorie gramatyczne przysługujące klasie leksemów czasownikowych, gdyż wyraża: odpowiedni czas, osobę, liczbę, tryb, stronę itp. oraz aspekt orzeczenia peryfrastycznego jako całości: *dať súhlas — dám súhlas, dali súhlas, dal by som súhlas*. Stanowi zatem gramatyczne centrum struktury

analitycznej, decyduje o wewnętrznych właściwościach formalnych analityzmu, tj. o formie gramatycznej komponentu nominalnego, którym rządzi. Ta funkcja komponentu werbalnego wynika z faktu posiadania rekcji oraz jego właściwości łączliwościowych/konotacyjnych: *poskytnuť čo možnosť komu/azyl utečencovi/; prejaviť záujem o koho o čo/o muža o jeho problémy*.

Komponenty werbalne struktur analitycznych narzucają komponentowi nominalnemu najczęściej formę fleksyjną biernika, dopełniacza, miejscownika oraz celownika. Spośród przytoczonych tu form fleksyjnych przeważają struktury biernikowe.

W konstrukcjach werbalnych ten sam czasownik w określonym jednym znaczeniu łączy się z dwoma, a nawet kilkoma różnymi przypadkami rzeczownika lub z danym przypadkiem i wyrażeniem przyimkowym, np.: *mat' strach o koho o čo; z koho/z čoho, pred kým pred čím; viesť polemiku s kým/o čom; dať odpoveď komu/na čo*. Właściwość ta wskazuje, że czasownik ma też pewien wpływ na charakter łączliwości zewnętrznej całej struktury analitycznej — na jej własną walencję, rekcję i konotacje pozostałych członów zdania. Wynika to z faktu, iż konstrukcje analityczne zdolne są do pełnienia funkcji zdaniotwórczych. Mają własną ramę walencyjno-rekcyjną. Otwierają pozycje dla pozostałych funkcji składniowych.

Dwuczłonowa budowa konstrukcji analitycznych oraz ograniczenia kontekstowe implikują istotne właściwości strukturalne tych składników — tworzą one zbiór otwarty, ale nie kategorialny. Nie są tworzone *ad hoc*, ale istniejące konstrukcje utrwalone są w zasobie leksykalnym danego języka. Wybór leksemu występującego w funkcji nośnika kategorii zdaniotwórczych uzależniony jest od szczegółowych reguł kontekstowych, tzn. od tego, jaki rzeczownik abstrakcyjny występuje w komponencie nominalnym. Jeśli jest to rzeczownik *pozornosť*, to wymaga on łączliwości z czasownikiem *venovať*. Jeśli jest to leksem *pomoc* lub *ochrana*, to wymaga z kolei składnika *poskytovať* w konstrukcji *poskytovať pomoc* lub *ochránu komu*, a nie *dať pomoc/ochránu*. Wymienione tu struktury analityczne mają ograniczoną łączliwość leksykalną.

Problem dotrzymania normy związanej z łączliwością leksykalną jest bardzo złożony, o czym zresztą wspomina A. JAROŠOVÁ (1993): „Spajateľnosť slovesa v týchto spojeniach má spravidla vyberový charakter a nie je predpovedateľná”. Niektóre rzeczowniki należące do tego samego pola semantycznego lub do tej samej klasy leksykalno-semantycznej łączą się z danym czasownikiem, natomiast pozostałe z tej samej grupy — nie, np. *vzdať úctu, česť, chválu* są wprawdzie akceptowalne, ale struktura *vzdať pochválu* już nie. Z kolei: *dane, clo, embargo* można *na niekoho uvaliť*, natomiast *pokutu treba niekomu uložiť*. Naruszaniu normy łączliwościowej w interesujących konstrukcjach analitycznych należałoby się uważnie przyjrzeć. Tworzenie tzw. synonimicznych wieloskładnikowych paradygmatów z udziałem czasownika jako składnika struktury werbonominalnej prowadzi często do nieporozumień, gdyż ich łącz-

liwość z rzeczownikami abstrakcyjnymi może być częściowo tożsama, a częściowo bywa odmienna, np.: *vzbudit'* a *vyvolat'* można *hnev*, *pochybnosti*, *podozrenie*, *dojem*, *pozornost'*, *úsmev*. Z kolei rzeczowniki takie, jak: *dóvera*, *láska* czy *zvedavost'*, tworzą strukturę analityczną właśnie z czasownikiem *vzbudit'*, natomiast rzeczowniki takie, jak *škandal* či *hadka* — z czasownikiem *vývolat'*. Problemy związane z łączliwością dotyczą również komponentu nominalnego — składnika abstrakcyjnego struktury analitycznej przyłączanego przez czasownik. Rozwiązaniem może być użycie czasownika pokrewnego morfologicznie z rzeczownikiem jako składnikiem struktury, takiego jak: *wina/obvinit'*, *dóvod/odóvodnit'*, *pochybnost'/spochybnit'*. „Tlak normy na lexikalnú spajateľnosť slovíes vystupujúcich v lexikalizovaných slovesno-menných spojeniach spôsobuje, že význam mnohých z nich sa da ťažko sformulovať a semantizovať tak, aby sa dala jednoznačnejšie určiť ich spajateľnosť” (JAROŠOVÁ, 1993: 274). Jednym z efektywnych sposobów określenia łączliwości wydaje się przedstawienie listy możliwych rzeczowników abstrakcyjnych, z którymi dany czasownik może wystąpić, np.: *dat'* — *podnet*, *pokyn*; *predložít'* — *návrh*, *plán*, *požiadavku*, *tezu*; *podat'* — *apeláciu*, *žalobu* itp.

Osobliwa łączliwość struktur werbonominalnych wymaga utworzenia odrębnego słownika takich konstrukcji analitycznych. *Krátky slovník slovenského jazyka* prezentuje wybrane struktury. Są one umieszczane głównie pod hasłem kluczowym dla analityzmu, tzn. pod rzeczownikiem lub pod czasownikiem, opatrzone dodatkowo kwalifikatorem — frazeologizm, np.: *dispozícia: mat' k dispozícii*, *dojem: urobiť dojem, spraviť dojem, zapôsobiť dojem*.

Z przedstawionych tu uwarunkowań konotacyjnych wynika, iż łączliwość leksykalna i gramatyczna analityzmów jest bliska strukturom zleksykalizowanym, a także związkom frazeologicznym. Konstrukcje te bowiem postrzegane są jako pewien typ jednostek frazeologicznych. O idiomatycznym charakterze konstrukcji może świadczyć to, że analityzmy mają charakter dobrze utrwalonych jednostek nieciągłych, a ze względu na ich predykatywny charakter (obecność czasownika) zaliczane są do kategorii zwrotów. Ponadto, ze względu na silne ograniczenie łączliwości związane z rzeczownikiem abstrakcyjnym, konstrukcje werbonominalne bliskie są związkom frazeologicznym, które cechuje niesumaryczność znaczeniowa i gdzie między planem treści a planem wyrażenia panuje asymetria. Struktura konstrukcji analitycznych jest często stosowana w tworzeniu wyrażen idiomatycznych, np.: *mat' na pamäti* = *oživiť v pamäti* — *vštepít'*, *vryť si do pamäti*.

We współczesnym języku słowackim występuje znaczna liczba czasowników szczególnie podatnych na wchodzenie w związki łatwo ulegające idiomatyzacji, np.: *byť*, *dávať*, *priviesť* itp.

Analiza zgromadzonego materiału językowego wykazuje, że do najczęstszych konstrukcji analitycznych należą struktury z podstawami czasownikowymi: *dat'*, *mat'*, *byť*, *robiť*, *viest'*, *poskytnúť*. Rzeczownik występujący w funkcji

podrzędnika jest znaczeniowo i morfologicznie tożsamy z czasownikiem wyjściowym. Stanowi jądro semantyczne całej struktury werbonominalnej: *mat' čo k dispozícii//dišponovať čim, dať možnosť niekomu/umožniť komu/čo, byť odrazom/odrážať, robiť analýzu/analyzovať, viesť polemiku/polemizovať, poskytnúť pomoc/pomôcť komu*. Czasownik występujący w roli komponentu werbalnego traci swą podstawową wartość kodową i ulega procesowi desemantyzacji lub neosemantyzacji; staje się bliski czasownikom synsemantycznym, np.: *mat', byť, dať*. Jest tylko wykładnikiem znaczenia kategorialnego, wnosi jako jedyne treści — znaczenia związane z kategorią „czasownikowości”. W innych użyciach może realizować pełnię swego znaczenia. Między znaczeniem prymarnym czasownika a znaczeniem, jakie uzyskuje on w strukturze analitycznej następuje pewien rozdźwięk: traci on swą wartość leksykalną i rozpoczyna się proces ewolucji semantycznej, którego efektem jest poszerzenie znaczenia przenośnego (*dať pokoj komu, dať lekcii*). Czasownik sygnalizuje pewne stany, przy czym znaczenie konkretyzowane jest przez komponent nominalny — rzeczownik. W ten sposób tworzy się nowe pojęcie. Taki sposób tworzenia znaków językowych odbywa się za pośrednictwem wyrazów już funkcjonujących w języku. Wyjaśnia to potrzebę nieustannego wzbogacania leksyki słowackiej. W procesie konstituowania znaczenia konstrukcji czasownikowi przypisuje się rolę peryferyczną — składnika wnoszącego te treści, które nadają zwrotowi cechę syntaktycznego predykatu. Modyfikuje on semantyczną i stylistyczną wartość komponentu nominalnego. Sygnalizuje różne odcienie modalne, rodzaj czynności, informuje o fazie, tempie, kauzatywności zdarzenia wskazanego przez składnik imienny, a tym samym świadczy o tzw. znaczeniu subkategorialnym. Konstrukcje z nadrzędnym komponentem *dať* w języku słowackim wyrażają różne relacje temporalne, które nie mają wykładników fleksyjnych. Stanowią funkcjonalne odpowiedniki różnorodnych form rodzaju czynności, mogą sygnalizować inchoatywność, np.: *dať začiatok niečomu/začať niečo*, inne — rezultatywność: *dať niečo do prenajmu/prenájať, dať niekoho do väzby/uväzniť, dať niekomu možnosť/umožniť* itp. Są też wykładnikami znaczenia duratywnego, np.: *dať sľub/sľubovať*. Konstrukcje wyrażają również odcienie aspektowe — *dať radu/poradiť*. Elementami wbudowanymi w znaczenia komponentów są kauzatywność oraz akcyjność, a czynność skierowana jest na obiekt zewnętrzny. Z kolei konstrukcje z nadrzędnym *mat'* wyrażają przede wszystkim stany. Niektóre z nich wskazują na czynność, np.: *mat' radosť, strach, úctu, respekt, mat' funkciu*.

Generalnie struktury tworzące konstrukcje o wspólnej semantyce uczuć wyrażają przede wszystkim stan, brak akcyjności oraz nietranzytywność. Poza strukturami tworzącymi konstrukcje mentalne, struktury z elementami nominalnymi mogą też oznaczać różne relacje temporalne związane z indywidualną i społeczną działalnością człowieka oraz jego stosunkiem do otaczającej rzeczywistości: *mat' referat, mat' debatu, mat' prednášku*. Komponent werbalny

uviesť wskazuje na terminatywność, podczas gdy jego odpowiednik imperfektywny — na iteratywność, np.: *uvádzať argumenty*. Konstrukcje analityczne z nadrzędnym komponentem *uviesť* cechuje ponadto kauzatywność, np.: *uviesť do rozpakov*. Przedstawione znaczenia czasowników tworzących podstawy analityczne z indywidualnych sensów przesuwają się w stronę znaczenia kategorialnego. Funkcje werbalizatora pełnią czasowniki o charakterze czynnościowym: *poskytnúť, udeliť, uviesť, venovať*, obok czysto kopulatywnych czasowników: *dať, robiť*.

Komponent nominalny konstrukcji jako właściwy nośnik znaczenia leksykalnego semantycznie konstytutywny decyduje zarówno o wartości leksykalno-pojęciowej całej struktury analitycznej, jak i o przynależności rzeczownika do danego pola semantycznego działań, stanów czy uczuć. Komponent ten wypełniają przede wszystkim rzeczowniki abstrakcyjne. Stanowi on semantyczne centrum analizy, jest bardzo mocno związany z morfemem leksykalnym ekwiwalentu jednoleksemowego, np.: *prednosť — uprednostniť, možnosť — umožniť, rada — poradiť*. To centralne miejsce, jakie zajmuje rzeczownik, stanowi kryterium wyznaczające granicę między związkami stałymi a doraźnie tworzonymi grupami syntaktycznymi, np.: *dať sľub — dať vodu, mať strach — mať peniaze*. Wśród zbadanych struktur przeważają takie, w których komponenty nominalne wypełniają rzeczowniki nazywające uczucia pozytywne i negatywne, związane z psychiką człowieka i z jego stanem emocjonalnym, np.: *laska, viera, zlosť, radosť, smútok, pocit, úfnosť, nenávisť*. Komponent nominalny wypełniają również nazwy derywowane od czasowników czynnościowych, takie jak: *vysvetlenie, zabezpečenie, uistenie, znamenie*. Zarówno komponenty nominalne, jak i werbalne struktur analitycznych stanowią podstawę wieloczłonowych paradygmatów, tworząc tym samym modele konstrukcji opisowych. Siedmioskładnikowy paradygmat obejmuje struktury z komponentem nominalnym: *omyľ* w znaczeniu ‘*myliť sa*’, np.: *byť na omyľe, uviesť do omyľu, dostať sa do omyľu, vyviest’ z omyľu, nechávať v omyľe, robiť omyľy, dopušťať sa omyľov*. Innym wspólnym komponentem leksykalnym może być rzeczownik *súlada*, który tworzy serie następujących konstrukcji analitycznych: *dostať sa dať do súladu, uviesť do s úladu, dostať do súladu* w znaczeniu: ‘*zladiť čo*’, podobnie: *dôvera, získať dôveru, mať dôveru, dať dôveru, vysloviť dôveru*.

Za kategorialnością interesujących nas konstrukcji werbonominalnych przemawiają następujące cechy:

1. Konstrukcje werbonominalne mają formę nieciągłą, znaczenie globalne rozkłada się na dwa elementy: kategorialny czasownik i determinowany przez niego pod względem fleksyjnym rzeczownik w funkcji obiektu.

2. Konstrukcje analityczne mają wartość pragmatyczną, cechuje je bowiem idiomatyczność.

3. Czasownik jako komponent struktury stanowi centrum gramatyczne, natomiast rzeczownik — centrum semantyczne. Semantycznie rzeczownik

abstrakcyjny jest członem głównym jako nośnik znaczenia leksykalnego struktury.

4. Semantyczna wartość analityzmów werbalnych kształtowana jest przez znaczenie obu komponentów konstytuujących zwrot. Znaczenie wypływa z całości, nie można go wyprowadzić ze znaczeń komponentów struktury.

Oba komponenty mają zatem własne cechy strukturalne (gramatyczne), semantycznie wzbogacają obraz zdarzeń o różne subkategorialne parametry, takie jak tranzytywność, kauzatywność oraz czynnościowość, nie zawsze możliwe do wyrażenia za pomocą syntetycznego czasownika.

Systemowość podstawowych modeli analitycznych werbonominalnych oraz ich seryjność świadczą o występowaniu odrębnej kategorii peryfrastyki werbonominalnej (leksykalno-gramatycznej) (por. JĘDRZEJKO, 2002: 96).

Badanie transpozycji jednostek werbalnych w konstrukcje werbonominalne wymaga równoczesnych działań interpretacyjnych z zakresu semantyki, syntaktyki, a nawet stylistyki. Czasem konstrukcja werbonominalna jest jedynym sposobem mówienia o zjawiskach, procesach o wysokim stopniu abstrakcji, dla których brak równoznacznego czasownika (*venovat' pozornost'*).

Źródła

Czasopisma: „Sme”, „Literárny týždenník”, „Slovenská republika”, „Plus 7 dní”, „Nový čas”.

Literatura

- ANUSIEWICZ J., 1978: *Konstrukcje analityczne we współczesnym języku polskim*. Wrocław. *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, 1999. Red. K. POLAŃSKI. Wrocław, s. 290.
- JAROŠOVÁ A., 1993: *Spajateľnosť slov a jazyková norma*. „Kultura slova”, č. 9—10, s. 270—276.
- JĘDRZEJKO E., 2002: *Problemy predykacji peryfrastycznej. Konstrukcje, znaki, pojęcia*. Katowice, s. 96.
- KAČALA J., 1993: *Kategoriálne slová v slovných spojeniach (Príspevok k teórii jazykového významu)*. „Jazykovedný časopis”, č. 1, s. 14—24.
- KOPALIŃSKI W., 1989: *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*. Warszawa, s. 258.
- Krátky slovník slovenského jazyka*, 2003. Red. J. KAČALA. Bratislava.
- Wielka encyklopedia powszechna PWN*, 2003. Warszawa, s. 387.

MARIOLA SZYMCZAK-ROZLACH

**Categorial of nominal and verbal components
in Slovak analytical structures**

Summary

The aim of this paper is to describe chosen verbs with abstract nouns, which we call the analytic verb-nominal structures, such as: *dat' s'ľub/s'ľubit'*, *mat' radost'/radovat' sa*, *viest' polemiku/polemizovat'*, *podat' dôkaz/dokázat'*.

Described structures fulfill components which have some categorial value- these are categorial words. These are primary functional verbs playing roles of auxiliary verbs and abstract nouns which decide about lexical and semantic value of the whole structure.

The centre of analytical structure is the verbal component. It decides about formal values. Nominal component, which has the main meaning, decides about belonging to some semantic field of action, feelings and conditions.

МАРИОЛА ШЫМЧАК-РОЗЛАХ

**Категориальность номинальныхи вербальных компонентов
в словацких анализмах**

Резюме

Предметом описания будут сочетания избранных глаголов с абстрактными существительными, которые называем аналитическими verbo-номинальными конструкциями типа: *dat' s'ľub/s'ľubit'*, *mat' radost'/radovat' sa*, *viest' polemiku/polemizovat'*, *podat' dôkaz/dokázat'*.

Исследуемые структуры заполняются компонентами с определённой категориальной ценностью, так наз. категориальными словами. Ими являются глаголы, примарно описывающие действие, которые выполняют в описательной конструкции функцию вспомогательного глагола, а также абстрактные существительные, решающие о лексическо-понятийной структуре всей конструкции.

Вербальный компонент в аналитической конструкции является грамматическим центром анализма, так как предопределяет формальные признаки. Номинальный компонент как соответствующий носитель лексического значения решает о принадлежности к определённому семантическому полю действий, состояний и чувств.